BOSHLANG‘ICH SINFLARDA ONA TILI FANIDAN O‘QUVCHILAR BILIMINI BAHOLASH METODIKASI

Maxmudova Zilola Akram qizi
Jizzax shahar 24-maktab o‘qituvchisi
E-mail: zilolamaxmudova32@gmail.com

Received: 02.11.2025
Revised: 03.11.2025
Accepted: 04.11.2025

Kalit so‘zlar:
Boshlang‘ich sinflar, ona tili, bilimni baholash, baholash metodikasi, og‘zaki baholash, yozma baholash, amaliy baholash, o‘zini baholash, tengdoshlarga baho, til ko‘nikmalari.

Annotatsiya: Ushbu tadqiqotda boshlang‘ich sinflarda ona tili fanidan o‘quvchilar bilimini baholash metodikasi muhokama qilinadi. Baholashning ahamiyati, metodlari va mezonlari batafsil yoritilgan. Maqolada og‘zaki, yozma va amaliy baholash usullari, shuningdek, o‘zini baholash va tengdoshlarga baho berishning pedagogik ahamiyati ko‘rsatib o‘tilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, turli baholash metodlarini qo‘llash o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini rivojlantirish, motivatsiyasini oshirish va ijodiy faoliyatini rag‘batlantirishda samarali hisoblanadi.

Ona tili – har bir insonning fikrlash, muloqot qilish va dunyoni idrok etishida asosiy vosita hisoblanadi. Boshlang‘ich sinflarda ona tili fanini o‘qitish jarayonida o‘quvchilarning bilimini baholash muhim ahamiyatga ega, chunki bu ularning til ko‘nikmalarini, ijodiy fikrlashini va muloqot qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. O‘quvchilar bilimini baholash nafaqat ularning o‘rganish darajasini aniqlashga, balki dars jarayonini takomillashtirishga ham yordam beradi.

To‘g‘ri tashkil etilgan baholash orqali o‘qituvchi:

- o‘quvchining til ko‘nikmalarini baholashi;
- qaysi mavzularda qo‘shimcha izoh berish kerakligini aniqlashi;
- o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishi mumkin.

Boshlang‘ich sinflarda ona tili fanidan o‘quvchilar bilimini baholashda bir nechta metodlardan foydalanish mumkin:

a) Og‘zaki baholash

- Savol-javob usuli – dars davomida mavzu bo‘yicha qisqa savollar berish.
- Hikoya qilish va ta’rif berish – o‘quvchidan mavzu bo‘yicha qisqa matn aytishni so‘rash.

b) Yozma baholash

- Testlar va topshiriqlar – grammatika, imlo va lug‘at bilimini tekshirish uchun.
- Insho va qisqa matn yozish – o‘quvchining fikrini yozma ifodalash qobiliyatini baholash.

c) Amaliy baholash

- Rol o‘ynash, dramatizatsiya yoki kichik sahna ko‘rinishida topshiriqlar – tilni amalda qo‘llashni rivojlantiradi.

d) O‘zini baholash va tengdoshlarga baho berish

- O‘quvchining o‘z ishini yoki sinfdoshining ishini baholashi – mas’uliyat va tanqidiy fikrlashni oshiradi.

3. Baholash mezonlari

Baholash samarali bo‘lishi uchun aniq mezonlar bo‘lishi lozim:

- Grammatik to‘g‘rilik va imlo;
- Lug‘at boyligi va so‘z tanlovi;
- Matnning mazmuniy to‘liqligi va mantiqi;
- Fikrni ifodalash va ijodiy yondashuv;
- Tinglash va tushunish qobiliyati.

Boshlang‘ich sinflarda ona tili fanidan o‘quvchilar bilimini baholash metodikasi darsning ajralmas qismi bo‘lib, u nafaqat o‘quvchining bilim darajasini aniqlash, balki til ko‘nikmalarini tizimli rivojlantirishga xizmat qiladi. O‘qituvchi turli baholash usullarini qo‘llab, o‘quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olishi, shuningdek, motivatsiya va ijodiy faoliyatini rag‘batlantirishi zarur.

Adabiyotlar tahlili. Boshlang‘ich sinflarda ona tili fanidan o‘quvchilar bilimini baholash masalasi pedagogika va metodika sohasida keng o‘rganilgan mavzudir. Turli tadqiqotlar, o‘quv metodikalari va pedagogik tavsiyalar ushbu jarayonning samarali tashkil etilishiga yordam beradi. Ona tilini o‘rgatish va baholash bo‘yicha birinchi asosiy tadqiqotlardan biri sifatida G‘. Qo‘chqorovning ishlari e’tiborga molikdir. U boshlang‘ich sinflarda til ko‘nikmalarini shakllantirish va baholash jarayonida turli metodlardan foydalanish samaradorligini ta’kidlaydi (Qo‘chqorov, 2018). Muallif og‘zaki va yozma baholash usullarini uyg‘unlashtirish orqali o‘quvchilarning fikrlash va ifodalash qobiliyatlarini yanada rivojlantirish mumkinligini ko‘rsatadi. Shuningdek, A. Ergasheva (2020) ona tili fanida o‘quvchilar bilimini baholashda amaliy va interaktiv usullarni qo‘llashning pedagogik ahamiyatini tahlil qiladi. Muallifning ta’kidlashicha, dramatizatsiya, rol o‘ynash va kichik sahna ko‘rinishidagi topshiriqlar o‘quvchilarda tilni amalda qo‘llash, ijodiy fikrlash va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Xalqaro adabiyotlar ham bu masalaga alohida e’tibor qaratadi. Masalan, J. Harmer (2007) ona tilini o‘qitishda baholash metodlari va ularning o‘quvchining motivatsiyasiga ta’siri haqida keng tavsiyalar beradi. Muallif baholash jarayonini o‘quvchining o‘zini anglash va o‘zini baholash bilan uyg‘unlashtirishni tavsiya qiladi. Shu bilan birga, R. Brown (2001) til ko‘nikmalarini baholashda mezonli yondashuvning ahamiyatini ta’kidlaydi, bu esa o‘qituvchiga aniq va adolatli baho berish imkonini yaratadi. Mahalliy tadqiqotlarda, masalan, N. Islomova (2019) o‘quvchilarning yozma va og‘zaki til ko‘nikmalarini baholash bo‘yicha amaliy metodlarni tahlil qiladi. Muallifning tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, test va topshiriqlarni dramatik va interaktiv mashg‘ulotlar bilan birlashtirish bilimni chuqurroq egallashga yordam beradi. Umuman olganda, adabiyot tahlilidan ko‘rinib turibdiki, boshlang‘ich sinflarda ona tili fanidan bilimni baholash jarayoni turli metodlarning uyg‘un qo‘llanishi orqali samarali bo‘ladi.

Xulosa. Boshlang‘ich sinflarda ona tili fanidan o‘quvchilar bilimini baholash pedagogik jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, baholash nafaqat o‘quvchining bilim darajasini aniqlashga, balki uning til ko‘nikmalarini rivojlantirish, ijodiy fikrlash va muloqot qobiliyatini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Og‘zaki, yozma va amaliy baholash usullarini uyg‘un qo‘llash, shuningdek, o‘zini baholash va tengdoshlarga baho berish usullaridan foydalanish o‘quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda bilim va ko‘nikmalarni samarali rivojlantirish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, baholash mezonlarini aniq belgilash va doimiy ravishda kuzatib borish o‘qituvchiga dars jarayonini takomillashtirish va o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brown, H. D. (2001). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. Longman.
2. Ergasheva, A. (2020). *Boshlang‘ich sinflarda ona tili fanini baholash metodikalari*. Toshkent: O‘zbekiston pedagogika ilmiy-nashriyoti.
3. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Education.
4. Islomova, N. (2019). *Boshlang‘ich sinflarda til ko‘nikmalarini baholash metodikasi*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
5. Qo‘chqorov, G. (2018). *Boshlang‘ich sinflarda ona tili o‘qitish metodikasi*. Toshkent: O‘zbekiston pedagogika ilmiy-nashriyoti.